

АРХІТЕКТУРА МАГНАТСЬКИХ РЕЗИДЕНЦІЙ XVII–XVIII ст. І СПЕЦИФІКА ЇХ ПРОСТОРОВОГО НАПОВНЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПАЛАЦОВО-ПАРКОВОГО КОМПЛЕКСУ В с. ПІДГІРЦІ)

© Ремешило-Рибчинська О.І., 2007

Проаналізовано закономірності розвитку архітектури магнатських резиденцій XVII–XVIII ст. та специфіки їх просторового наповнення і місця палацово-паркового комплексу в с. Підгірці Львівської області в цьому процесі, як і в контексті європейського розвитку культурної спадщини.

Постановка проблеми: дослідження архітектурно-функціонального образу магнатської резиденції в с. Підгірці Львівської області в контексті європейських процесів ревалоризації культурної спадщини.

Мета статті. Розкрити закономірності розвитку архітектури магнатських резиденцій XVII–XVIII ст. та специфіки їх просторового наповнення; місця палацово-паркового комплексу в с. Підгірці Львівської області в контексті європейського процесу розвитку матеріальної і духовної культури.

Основна частина. В період XVII–XVIII ст., незважаючи на складність соціально-політичних процесів на території Східної Європи, формуються нові просторові утворення в історичному ландшафті України – магнатські резиденції, які своїм функціонуванням сприяли утвердженню новітніх цивілізаційних процесів країн Центральної Європи: Італії, Франції, Австрії, Німеччини, Голландії, що, насамперед, відобразилось в архітектурі, мистецтві та в окремих галузях господарювання.

Цим процесам сприяли видатні історичні особистості з когорти української, польської та литовської аристократії та шляхти, зокрема: Острозькі, Сенявські, Вишневецькі, Замоїські, Собеські, Конєцпольські, Любомирські, Потоцькі, Сапєги та ін. Сучасний стан окремих ще збережених архітектурних пам'яток, що є тепер матеріальним і культурним надбанням України, вимагає дбайливого і високопрофесійного ставлення до них, незважаючи на всю складність історичних подій, пов'язаних з їх виникненням, походженням їх власників та специфікою їх історичної долі, оскільки вони мають високу мистецьку вартість і тепер стають надбанням спільного європейського дому.

Формування і розвиток позаміських резиденцій магнатів на території Західної і Центральної України особливо активізувалися в XVII–XVIII ст. внаслідок політичних та соціально-економічних процесів у Східній Європі і за кількістю та багатством часто переважали королівські чи гетьманські.

Характерною рисою позаміських резиденцій було поєднання відпочинкових, репрезентативних функцій з адміністративними та господарськими. Історично для кожного з таких територіальних утворень розроблялась концепція ідеологічного, функціонального та культурологічного спрямування. В архітектурних образах і функціях таких споруд, які формували архітектурне середовище з відповідним просторовим наповненням в спеціально обраних для цього природних ландшафтах, було відображено мудрість і силу власника, його смаки, вміння цінувати красу, а також бажання задовольняти і забезпечувати зростання власного добробуту. Часто резиденція в місцевостях, віддалених від великих міст, виконувала роль культурного центру, сприяла соціально-економічному, просвітницькому та духовному розвитку населення, демонструвала рівень цивілізаційних процесів на території України того часу.

грунтовне ознайомлення та вивчення причин виникнення цього типу житлових комплексів, аналіз генези їх розвитку та дослідження існуючого стану деяких з них, зокрема позаміської магнатської резиденції в с. Підгірці Львівської області [1] дає підстави стверджувати, що позаміська резиденція заможного власника в історичному ландшафті певної території – це не тільки поодинокі споруди – житло власника, а масштабне утворення, просторове наповнення якого складається з ансамблю споруд, де насамперед своїм довершеним архітектурним вирішенням вирізняється:

- сам палац, де проживала родина магната, функціонували приміщення важливого культурно-духовного спрямування;
- павільйони і сад чи парк, що наповнювались важливим для власника змістом;
- споруди громадського призначення: костели, церкви, освітні заклади;
- господарська забудова, що вирішувалась в загальноприйнятих функціональних, часто типових, формах;
- господарська забудова при кожній з резиденцій “виконувала функції допоміжні” [2], а також комори, стайні, дровітні, літні кухні, зайжі двори і навіть малі звіринці (території для полювань) та пасіки зі своєю архітектурою малих форм;
- промислова забудова (дрібні мануфактури, виробничі цехи, а також винарні, броварні та ін.

Все це сприяло безперерйному функціонуванню інфраструктури території резиденції протягом століть і за вдалого ведення справ в господарстві забезпечувало матеріальний добробут магната.

Просторове наповнення магнатських резиденцій в XVII–XVIII ст. отримує нові програмні завдання, пов’язані не тільки з особливостями соціально-політичного характеру, культурним розвитком європейських держав, але й естетичним потенціалом і духовністю власників та внутрішнім бажанням мати умови для задоволення своїх всебічних потреб. Відповідно до цього застосовувались стилістичні прийоми, зафіксовані в мистецькому вирішенні багатьох збережених досьогодні архітектурних об’єктах та їх комплексах. На території резиденції зводились сакральні споруди, при яких відкривалися початкові школи, в стінах палацу формувалися перші музичні та театральні колективи. Спочатку запрошені, а потім і місцеві митці виконували портрети і живописні полотна на замовлення власників. Часто територію садів використовували для святкувань, в яких брала участь і сільська молодь.

Французький дипломат Жан де Балюз згадує про присутність при гетьмані Мазепі в його резиденції в передмісті Гончарівка неподалік від Батурина, італійських майстрів, а про збірку зброї пише як про “одну з найкращих, що ...бачив у своєму житті”. Він також згадує про “добірну бібліотеку, де на кожному кроці видно латинські книжки”, пише, що у залах “його замку, де висять портрети чужоземних володарів, на найвищому місці знаходиться гарний портрет його Величності (короля Людовика XIV-Р-Р.), портрети цісаря, султана, польського короля та інших володарів” [3]. Відомо, що в одній із поїздок до Москви при гетьмані Мазепі серед 304 чоловік було 12 музикантів [4]

На території Підгорецької резиденції за часів Вацлава Жевуського, який проживав там з 1729 по 1767 рр. [5], діяв театр, п’єси для якого писав сам магнат, функціонувала бібліотека і родинний архів, було започатковано музей пам’яток.

Незважаючи на спільність причин, умов та специфіки свого поетапного формування, використання та оздоблення, кожна з видатних магнатських позаміських резиденцій мала і свої характерні ознаки та особливості, а також історичну долю, що вберегла їх від руйнувань.

Позаміська магнатська резиденція в с. Підгірці Львівської області є чи не поодиноким прикладом такого типу споруд на території нашої держави. В історичному ландшафті гір Вороняки, на вершині природного плато, поряд з територією стародавнього городища Пліснесько VII–XII ст. за часів Коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського в 1636–1640 рр. за участі видатних будівничих та інженерів – француза Боплана та італійця Андреа Дель Акви – формується розкішна резиденція магната, просторове наповнення якої частково збережене і доповнене за часів наступних власників маєтку Собєських, Жевуських і Сангушків у XVIII, XIX, на початку XX століть.

Сьогодні просторове наповнення резиденції в Підгірцях представлено: палацом з фортифікаціями XVII–XVIII ст., садом і парком XVII–XIX ст., садово-парковою, архітектурою XVIII–XIX ст., костелом XVIII ст., дерев'яною церквою XVIII ст., господарською забудовою – Гетьманським заїздом XVIII ст., діючою старою цегельнею XVIII ст., руїнами броварні XVIII – початку XX ст, територією колишнього звіринця, історичною забудовою села та ін.

Нами ведуться більш ніж двадцятилітні дослідження архітектурно-мистецької спадщини села та околиць [6], розробляються рекомендації до програми збереження та використання комплексу “Музей-заповідник “Підгорецький замок” [7]

I. Формування магнатських резиденцій XVII–XVIII ст. відбувалося в результаті еволюції замку, внаслідок не стільки воєн і загостреної політичної конкуренції короля, гетьмана чи можновладців, але й глибших процесів, які впливали на інтелектуальний розвиток, розширення традицій і звичаїв шляхти, яка основними ідеалами життя вважала: а) репрезентацію; б) демонстрацію; в) бажання наслідувати моду.

Основні еволюційні процеси, пов'язані з розвитком архітектури резиденцій на наших територіях, були сконцентровані з другої чверті XVII ст. на синтезі власних зразків з наймоднішими новинками з Риму та Парижа. Палаці резиденцій і навіть королівські будували дуже часто “*im modo italiano*” не тільки з каменю, але й з дерева, яке не тільки було дешевшим, але й краще утримувало тепло. Крім того, на наших територіях дерев'яне будівництво було на високому рівні. Часто використовувались творчі інтерпретації загальноприйнятих норм проектування. Це викликало подив і навіть критику французів чи італійців. Коли архітектор Ян Ярошевич будував у 1628–1632 рр. віллу на Краснимбжегу під Замостям для Томаша Замойського, то викликав гостру критику вже згаданого італійського інженера Андреа Дель Аква в листі до ордината:” Щодо споруди за ставом, ваша величність мусить обов'язково її змінити, бо не витримані пропорції, є замало освітлення, погано влаштовані потаємні входи” [8].

Коли власник не хотів жити з челяддю під одним дахом, то панський палац приближався до типу *villa castello*. Залежно від оздоблення, палац також уподібнювався до вілли *suburbana* чи *urbana*, які ще називали “*praetorium* – праєторіум” на зразок італійських, пишно оздоблювали, оточували мальовничими садами і зводили тільки у гарній місцевості. Великі маєтки нагадували рисами античні *villa-rustica* чи італійські *fattoria-nobile*, або просто *villa rustica* чи ренесансові – *villa alla italiana-luogo di delizie* [9].

Зведення Підгорецької резиденції з палацом на монументальних фортифікаціях у стилі “*palazzo im fortessa*”, засвідчує про наслідування саме італійських і французьких зразків, що виводить його в рівень з “так званою варшавською декадою палаців” [10].

II. В XVII–XVIII ст. поступово виокремлюється одна із найважливіших властивостей магнатських резиденцій, що полягає в особливому вирішенні об'ємно-просторової композиції та оздобі самого палацу резиденції. Форми мурованих палаців і вілл, починаючи з XVI ст., були прості, кубічні, завершені гребенистими аттиками. Проте наслідуючи Санті Гуччі, який будує в 1585–1587 рр. віллу в Лобзові з двосхилими високими дахами, ранньобарокові палаці з II чв. XVII ст. будують виключно з чотирихилими дахи, а з пол. XVII ст. з'являється на тлі даху класичний фронтон. Часто об'єми таких споруд урізноманітнюють вежами чи ризалітами, павільйонами, що флангують фасади з лоджіями. Невід'ємним елементом були лоджії з площадками для огляду на першому чи другому поверсі. В другій половині XVII ст. резиденції з палацами – дерев'яними чи мурованими – повністю запозичили форми скромних італійських палаців, XVI ст. насамперед типу серліанського варіанта вілли Поджіо Реале – *Poggio Reale* – з наріжними павільйонами і лоджіями. Найефектнішими були фасади вілл з аркадами-лоджіями посередині, по боках оздоблені вежовими павільйонами. Саме таке вирішення подав Серліо в III книзі свого Трактату через публікацію фасаду вілли в *Poggio Reale*, завдяки чому стало популярним, а концепція вирішення фасаду існувала протягом XVII ст. Про це свідчить розбудова в подібній формі вілли на Волі Юстовській за часів Любомирських (можлива участь архітектора Мацея Трапола бл. 1625 року). Приклад Вілли Регія є цікавим у зв'язку з розбудовою об'єму палацу з чотирма наріжними вежами. Чотири вежі

мала і вілла Сенявських у Раю біля Бережан. На віллі королівській в Уяздові willa in modo di castello на наріжниках чотирикутної форми палацу також були шестигранні вежі.

Підгорецький палац вирішено з використанням тільки двох вежових павільйонів з північно-східного та північно-західного боків. Якщо в першій половині XVII ст. споруди ще завершували терасами або видовими вежами-павільйонами, як, наприклад, віллу Єжи Оссолінського в Варшаві, то з другої половини XVII ст. поступово вводяться архітектонічні впорядкування і на стінах фасадів, а згодом тосканський та іонічний ордери пов'язують на фасаді з поверховістю споруди палацу, а також при оздобі аркад.

У Підгорецькому палаці XVII ст. також було використано чотирихилий дах, два наріжні павільйони палацу завершувалися декоративними вежами, а на даху було влаштовано бельведер для огляду прекрасної панорами. Оглядові тераси на укріплених фортифікаціях і сьогодні зачаровують відвідувачів Підгорецького комплексу. Традицію оздобу фасаду з використанням тосканських та іонічних піластр було продовжено у XVIII ст. під час розбудови палацу.

III. У довершеності архітектурних форм та композицій збережених архітектурних пам'яток зафіксовано особливий рівень матеріальної та духовної культури власника, спроможного замовляти і формувати предметне наповнення магнатської резиденції XVII–XVIII ст. на території Східної Європи одночасно і нарівні з видатними європейськими комплексами.

Цікавими є вирішення тих споруд, де замовники – високоосвічені люди, самі диктували свої бажання архітектору.

Такими були, наприклад: фундатори прекрасної вілли на Волі біля Кракова – Юст Юліуш Деціуш і його син, які мали в своїй книгозбірні не тільки Вітрувія, Альберті, але й книги з геометрії та астрономії; Єжи Оссолінський, який після подорожей по Європі у своєму палаці поєднав форму базиліки ратуші в Аугсбурзі з італійською віллою за типом вілла праєторіум (villa praetorium). Небезрезультатно пройшли і відвідини королевича Владислава в 1625 році вілл в Італії, під Міланом, Тіволі, в Австрії – вілли біскупа під Зальцбургом, в Німеччині (Шлесінгем під Мюнхеном) – типу um palacco da villa, що знайшло своє відображення пізніше у створеній для нього Віллі Регія – (Villa Regia) [11]. Хоча не так багато документів збережено з часів панування гетьмана Мазепа, який мав високу і всебічну освіту, володів багатьма мовами, був знаний при багатьох європейських королівських дворах, проте з описів згаданого французького дипломата Жана Балюза дізнаємося про розкішні прийоми в резиденції гетьмана Мазепа, що “в не одному нагадує палату Сфорци чи Медичі” [12].

Все частіше можна було зустріти серед магнатів не тільки свідомих своїх вимог замовників, але й проєктуючих архітекторів-аматорів. Одним з них був Лукаш Опалінський.

У Підгорецькій резиденції відображено смаки і вподобання різних поколінь власників. С. Конєцпольський, поряд з прекрасною спорудою типу “палаццо ін фортецца” з використанням кращих зразків італійської та французької архітектури, закладає терасний сад зі скульптурами, фонтанами, термами, нішами та квітниками в XVII столітті. Вацлав Жевуський у XVIII столітті розбудовує палац і вдосконалює територію резиденції, зводячи нові споруди, зокрема сам бере участь у проєктуванні костелу [13].

IV. Часто ідеологічною підтримкою формування просторового наповнення резиденцій були античні трактати та видатні твори архітекторів епохи Ренесансу, адже графічні роботи та італійські архітектурні трактати, а також спеціальні альбоми Леона Баттісти Альберті, Себастьяна Серліа, Палладія і Вінченцо Скамоцці в XVII–XVIII ст. викликали зацікавлення у широких колах європейської еліти.

З трактату Вітрувія найбільше зацікавлення викликає Книга VI, де описуються засади приватного будівництва, матеріали для будівництва, особливо з дерева (у книзі II).

Хоч Альберті в своєму трактаті багато уваги приділив резиденціям, а також літнім позаміським і сільським садибам, проте найбільше зацікавлення у читачів викликали графічні роботи-плани і рисунки ідеальних проєктів та реалізацій вілл в трактатах Серліа, Палладія і Скамоцці.

У часи Ренесансу існував канон п'яти античних авторів. Видання під спільним титулом De re rustica – про справи сільськогосподарські, було особливо цікавим після опублікування його з

передмовою італійського гуманіста, філософа і видатного коментатора Філіппо Бєроалді. Крім середньовічного трактату Кресцентія, відомими були італійські трактати ренесансові на тему облаштування територій резиденцій, вілл і садів. Це праці таких авторів, як: Джованні Батіста Порта G.B. Porta–Villae (Neapol 1583), Агостіно Галло- Agostino Gallo, Le venti giornate dell'agricoltura et de'piaceri della villa (Brescia 1550–1567), Альберто Лолліо Alberto Lollio Lettera in laude della villa (Ferrara 1567), Бартоломео Таеджо Bartolomeo Taegio -La villa.Dialogo (Melano 1559), G. Tatti, Agricoltura (Venetia 1560, Г. Татті). Захоплювались читачі XVII–XVIII ст. і роботами римського графіка Джакопо Лауро, який у своїй творчості відтворював вигляд стародавніх вілл [14].

Про італійські вілли довідувались і з окремих джерел, друкованих по-французьки.

Детально аналізуючи об'ємно-просторове вирішення і декор Підгорецького палацу і саду XVII–XVIII ст., навіть у творчості згадуваних Андреа дель Акви та Боплана можна знайти запозичення творчих прийомів відомих італійських теоретиків і практиків архітектури, зокрема Себастьяна Серліо у просторовому та пластичному вирішенні підпірної стіни із входами до терм та сходів першої тераси саду з боку північного фасаду [15].

V. До характерних рис резиденцій належить не так матеріал, з якого був зведений сам палац – дерево чи камінь – а розміри, величина території маєтку власника, його призначення. Відомо, що окремі родини з оточення аристократії чи шляхти володіли більшими маєтками, ніж сам король чи гетьман. Відповідно до того, резиденції видатних феодалів виникають часом навіть у віддалених від столиць закутках. Скрізь у маєтках господарював управитель, завжди готовий для прийому господаря чи його гостей. Такий специфічний тип житлової архітектури, як житло магната на території позаміської резиденції, з'явився як відповідь на бажання багатого міського патриція жити за містом серед садів. Це була втеча від пануючої в містах тісняви, важких умов проживання, особливо влітку. Так, в цей час під королівським містом Львовом, що мав свої привілеї, як і Гданськ, Познань, Люблін тоді виникали фільварки і закладалися сади і літні доми, які стали вираженням майнової спроможності аристократії.

В умовах Східної Європи це була часто втеча не тільки від життєвої суєти, але й від постійних воєн. Так, призначенням Підгорецької резиденції коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського, було визнано “відпочинок після боїв”, а резиденція великого коронного канцлера – Єжи Оссолінського в Оссоліні, під Варшавою, була задумана на зразок ще античної villa urbana praetoris alias praetorium як вілла охоронця прав волі (Речі Посполитої). Відповідно до того, остання мала прекрасний палац типу вілли-праеторіум, що, з одного боку, нагадував римську віллу Ланфранцо і віллу Бельведер у Празі, а з іншого – базиліку в Віченці і ратушу в Аугсбурзі. Ідеальне поєднання прекрасних зразків архітектури давало підстави говорити про ідеальне узгодження форм з ідейним призначенням споруди[9]

VI. Крім відпочинку від шумного життя двору чи міста, важких баталій, життя в резиденціях XVII–XVIII ст. створювало можливості для її власників контактувати з природою, що сприяло інтелектуальній концентрації, формувало передумови до філософської медитації та літературної творчості. Після опису вілли Кардинала Фердинанда д'Есте в Тіволі як “місця цілковитої розкоші... що є правдивим раєм” резиденції порівнюють з раєм. Не випадково деякі вілли навіть називали просто “Раєм”, як, наприклад, вілла Сенявських XVII ст. під Бережанами, згадана вище. “Тут все, що до приємності саду належить,” – писав очевидець, – “поєднано природою і мистецтвом: гаї, фонтани, водопади, мощені доріжки і павільйони для відпочинку, оздоблені різноманітними формами, – все підтверджувало заслужену назву “Рай”...” [16]. На зразок античних святкувань проходили урочистості в маєтках магнатів: чи урочисте поховання божка вина Пауззіліпа, чи співання гімну на славу божої природи; прославлялася скромна Отіум-хатка під лісом, на зразок сократівської...

Незважаючи на те, що однією з важливих функцій магнатських резиденцій була репрезентативна, у більшості випадків планувальна схема палаців, як і господарська забудова, були програмно прості не у зв'язку з матеріальними можливостями власника, а дуже часто в підтримку етики Епікура. Тому так охоче зверталися до староримського ідеалу землевласника-рицаря. Ідеологічною підтримкою були твори Вергілія і Горація, які славили вільне життя на селі і працю на полі.

Вацлав Жевуський, згаданий господар Підгорецької резиденції, свої захоплення філософією Горація навіть зафіксував на фрагментах русту зовнішньої оздоби палацу. На одному з них напис “Ille terrarum mihi praeter omnes angulus ridet. Horacij», на другому “...purae rivus aquae silvaeque ingerum paucorum et segetis certa figesmeae fulgentem imperio fortis africae fallit sorte beator” [17]. В написах говориться про плинність життя і про те, як солодко є втішатися плодами і урожаєм з власної землі...

VII. Особливе захоплення викликає вміння використовувати історичні ландшафти з метою естетичного поєднання їх краси зі стилістикою архітектури та розміщення просторового наповнення резиденцій в природному оточенні.

Більшість італійських вілл в Тоскані чи Фраскаті в Італії розміщень на вершині природних пагорбів, з використанням ниспадного рельєфу для просторового наповнення всієї резиденції магнатів. Форма і об'єм палацу – житла власника – демонструвалися не тільки за рахунок sito elevato, тобто свого зовнішнього вигляду, але й способом розміщення в приготівленій платформі природної тераси. Розміщення палаців на видових майданчиках чи дітинцях відомих резиденцій вимагало проведення попередніх робіт з нівелювання території, підсипання ґрунту.

Згідно з вказівками стародавніх авторів (Плінія) та італійських (Альберті, Палладіо, Скамоцці) – палаци в резиденціях розміщували: над водоймами та ріками; на верхів'ях гір, звідки відкривався прекрасний вид на місцевість; на завершенні видових осей.

Підгорецький палац розміщується на північному схилі узгір'я Вороняки, звідки в погодні дні відкривається панорама на волинські простори, так само як розміщення, вілл і палаців біля узгір'я з північного боку Кракова давали можливість оглядати виразну панораму Татр [18]

VIII. Еволюція магнатської як і королівської чи гетьманської резиденції у XVII–XVIII ст. проходила не тільки в площині головних споруд:

- житлово-репрезентаційної, тобто палацу;
- показової, тобто садів та павільйонів для відпочинку, проведення святкувань, масових заходів.

Розвитку, реорганізації та модернізації зазнали й інші об'єкти просторового наповнення резиденції – весь ансамбль господарських та допоміжних споруд. Для цього необхідно було провести такі важливі процеси, як:

- упорядкування території резиденції;
- забезпечення взаємодії всіх ланок господарської діяльності з центральним пунктом контролю в управителя;
- нормалізація композиційного пов'язання всіх а) просторових, б) будівельних, в) садово-тваринницьких г) виробничих складових резиденції, що супроводжувалися сталим розширенням і модернізацією програм виробництва чи розвитку, загосподарювання території всього маєтку.

У Підгорецькій резиденції цей процес позначився у зведенні Гетьманського заїзду в XVIII ст., налагодженні діяльності броварні і цегельні, пасіки, фіглярні та звіринця, розширення території саду і започаткування регулярного парку із завершенням на його осі спорудою костелу Св. Йосипа з двома монументальними колонами попереду, перенесення із Проскурова дерев'яної церкви Св. Михайла для місцевого населення села, зведення монументальної церкви св. Онуфрія в монастирі на Пліснеську.

Отже, розвиток позаміських магнатських резиденцій XVII–XVIII ст. забезпечував комфортне життя власникам. Функціонування комплексу майстерно-декорованих архітектурних споруд резиденції приносили магнату сатисфакцію і насолоду життям серед природи.

Разом з тим, резиденція в місцевостях, віддалених від великих міст, часто виконувала роль культурного центру, сприяла соціально-економічному, просвітницькому та духовному розвитку населення (незважаючи на утиски, часом і переслідування), поширювала цивілізаційні процеси з різних територій Європи. Оскільки характерною рисою позаміських резиденцій було поєднання відпочинкових, репрезентативних функцій з адміністративними та господарськими, то історично

для кожного з таких територіальних утворень розроблялась власна концепція ідеологічного, функціонального та культурологічного спрямування.

Висновок. Розробленню Програми збереження та використання комплексу “Музей-заповідник “Підгорецький замок” повинен передувати комплекс науково-дослідних робіт. Важливою його складовою має стати аналіз закономірностей розвитку архітектури магнатських резиденцій XVII–XVIII ст. в Європі загалом і в с. Підгірці Львівської області зокрема, що дасть можливість проаналізувати специфіку їх просторового наповнення в історично сформованому ландшафті, усвідомити філософію творення тієї епохи. Це запобігатиме деструктивними явищами під час ревалоризації культурної спадщини на етапі соціально-економічного розвитку територій та створюватиме інфраструктуру для туристичної індустрії.

1. Ремешило-Рибчинська О. Участь польських мистецтвознавців у дослідженні архітектурно-мистецької спадщини с. Підгірці Львівської області // *Przegląd Wschodni*. – Т. VI. – З. 1(21). – С. 137–143.; Ремешило-Рибчинська О. Відновлення образу історико-архітектурного ландшафту с. Підгірці Львівської області // *Історичні пам'ятки Галичини*. – Львів, 2001. – 293 с.; С. 236–249; Ремешило-Рибчинська О.І. Особливості архітектурно-просторової композиції замкового комплексу в селі Підгірці. – С. 34–37; Ремешило-Рибчинська О.І. Окремі аспекти “Концепції відновлення архітектурного образу і функцій резиденції с. Підгірці. – С. 37–48 // *Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”*. – 2005. – № 531. – 178 с.; Remeszyllo-Rybczynska O. *Palac w Podhorcach i jego miejsce w krajobrazie Gor Woroniakow na Ukrainie, Krajobrazy* № 27(39). – Warszawa, 2000. – S. 109–119.

2. Teresa Fabianska-Zurawska, *Pomocnicze Budynki Rezydencji: Stajnie, Wozownie, Ujezdzalnie* // *Architektura rezydencjonalna Historycznej Malopolski. Materialy Sesji Stowarzyszenia Historykow Sztuki*. – Lancut, 1982. – 221 s.; S. 185–213.

3. Мацьків Т. Мазена-творець українсько-шведського союзу. Французький дипломат Жан де Балюз про Мазену // *Там само*. – 218 с.

4. Костомаров Н.И. Мазена. – М.: Республіка, 1992. – 36 с, 335 с.

5. *Kronika Podhorecka 1706–1779, ulozyl Leon Hr.Rzewuski Czlonek C.K. Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Krakow, Czcionkami Karola Budweisera, 1860. – 259 s.*

6. 1981 році Ореста Ремешило-Рибчинська (разом з Кріль О.В., керівник: Консулова М.Б., рецензент Б.Г. Возницький) виконала і захистила дипломну роботу на тему “Історико-архітектурні пам'ятки на туристичних трасах Львівської області. Реконструкція замкового комплексу в Підгірцях”, відзначена першою премією на Всесоюзному конкурсі дипломних робіт. З 1996 року доцент Ореста Ремешило-Рибчинська активно співпрацює з Львівською галереєю мистецтв, директором Б.Г. Возницьким в Фонді “Відродження підгорецького замку”. Багатолітні дослідження ведуться згідно розробленої автором “Концепції ревалоризації архітектурно-функціонального образу резиденції XVII–XVIII ст. в історично сформованому ландшафті гір Вороняків в Підгірцях”. Подаються етапи ведення робіт по інвентаризації культурної спадщини території: I етап, 1998 рік. Проведення архітектурних обмірів палацу XVII–XVIII ст. і виконання креслень. Виконавці: студенти Інститутів архітектури ТУ Відень – Нац. ун-ту “Львівська політехніка”; II етап, 1999 рік. Проект “Ластівка”. Еко-культурологічна експедиція по дослідженню історичного ландшафту та прокладанню туристичних маршрутів по околицях с. Підгірці. Виконавці: Студенти Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, члени “Молодої Просвіти” та Громадське об'днання жінок в науці і освіті “Центр “Спільна справа”. III етап, 2000 рік. Виконання архітектурних обмірів та креслень окремих об'єктів паркової архітектури. Виконавці: студенти Інституту архітектури Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. IV етап, 2001 рік. Проведення архітектурних обмірів та виконання креслень костелу XVIII ст. Виконавці: студенти Інституту архітектури ТУ Відень – Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. V етап, 2002 рік. Проведення досліджень та фіксації меморіальної пластики прицерковного кладовища при церкві св. Михайла та села – Нижні і Верхні Підгірці, включно з прилягаючими територіями хуторів. Виконавці: студенти Інституту архітектури Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. VI етап, 2003 рік. Проведення архітектурних обмірів та виконання креслень дерев'яної церкви св. Михайла XVIII ст. з виїзною експедицією по ознайомленні зі станом дерев'яних церков Івано-Франківської та Львівської областей. Виконавці: студенти Інститутів архітектури ТУ Відень – Нац. ун-ту “Львівська

політехніка”. VII етап, 2004 рік. Проведення робіт по парковій археології, дослідження стану посадок в саду і парку палацового комплексу, розробка креслень по дендрології, виконання обмірів та креслень паркової архітектури. Виконавці: студенти Інституту архітектури Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. та студенти вищих навчальних закладів м. Варшави. XVIII етап, 2005 рік. Організація Виставки “Підгірці” – сучасний стан та проведення досліджень території”. Виконавці: Центр досліджень та документації пам’яток (Варшава), НУ”Львівська політехніка”, ЛОДА. XIX етап, 2006 рік. Передбачається проведення науково-практичних робіт з інвентаризації меморіальної пластики на історичних кладовищах с. Підгірці та формуванню картотеки пам’яток меморіальної пластики. Виконавці: студенти Інституту архітектури Нац. ун-ту “Львівська політехніка” та студенти окремих навчальних закладів Центральної та Східної Європи.

7. Доручення Президента України № 1–1/1226 від 8 листопада 2005 року п. 1. “Розробити та затвердити програму збереження та використання комплексу “Музей-заповідник “Підгорецький замок”; Розпорядження Прем’єр Міністра України до Доручення Президента України Юрія Єханурова № 59291/1/1-05 від 11.11.2005-02-13 по п. 1: “Подати у місячний строк Кабінету Міністрів пропозиції...” 8. Kowalczyk J. Wille w Polsce w XVI I pierwszej połowie XVIII stulecia “Kwartalnik Architektury I Urbanistyki”. Т. XXI. – 1976. – Z. 4. – 315 s. 9. Kowalczyk J. Wille w Polsce... – 302 s. 10. Milobedzki A. Polskie rezydencje wieku XVII – typowe programy I rozwiązania // Architektura rezydencjonalna historycznej Malopolski. – Lancut, 1982. – 221 s. 11. Kowalczyk J. Wille w Polsce... – 316 s. 12. Борщак І. Мазена – людина й історичний діяч” // Мазена. – К.: Мистецтво, 1993. – 170 с, 240 с. 13. Ostrowski Jan K. Kosciol Parafialny P.W.S.W. Jozefa w Podhorcach // Koscioly I klasztory rzymskokatolickie dawnego wojewodstwa ruskiego. – Т. I. – 125 s., 90 с. 14. Kowalczyk J. Wille w Polsce... – S. 287–289. 15. Kowalczyk J. Sebastiano Serlio a sztuka Polska // WPAN. – 1973. – 78 s.; Ремешило-Рибчинська О.І. Архітектурний комплекс в контексті соціо-економічних процесів // Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 1999. – № 375. – 291 с., с. 187. 16. Franciszek Siarczyński Obraz wieku panowania Zygmunta III... Т. II. – Poznan, 1858. – 143 s. (podaje wg tek Prof. Ciolka w Osrodku dokumentacji Zabytkow w Warszawie). 17. Ці дві епітафії дерев’яного філософа були відкриті і прочитані автором в північно-східному крилі палацу зі сторони тераси під час проведення архітектурних обмірних робіт споруди палацу в 1998 році. 18. Bogdanowski J. Ogrody wloskie pod Krakowiem // Zeszyty naukowe politechniki krakowskiej; Zeszyt specjalny. – Krakow, 1966. – No 1. – 59 s.

УДН 711.712.23

І.В. Русанова, С.П. Тупісь

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра містобудування

ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЛАНДШАФТНО-ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ “ВИСОКИЙ ЗАМОК”

© Русанова І.В., Тупісь С.П., 2007

Визначено проблеми і основні напрямки в програмі реконструкції ландшафтно-історичного комплексу “Високий замок” (Л і К) як пам’ятки всесвітньої історичної спадщини з врахуванням етапів його формування. Надаються проектні пропозиції стосовно містобудівельних рішень і реконструкції фрагментів парку.

Вступ. Активізація уваги до проблеми реконструкції Високого замку періодично повторюється впродовж багатьох років, востаннє наприкінці 2004 р. виникла ідея відновлення історичної споруди Замку. Попри засудження цієї ідеї більшістю фахівців і громадськості треба зазначити її позитивну роль у появі численних публікацій і концептуальних рішень.